

מקום הדלקת נר חנוכה במי שסועד באקראי בבית חברו^א

מורנו הרב יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א

ליל שבת קודש פרשת וישב תש"פ

בבית הכנסת עבור האורחים האוכלים ושותים בבית הכנסת, והוסיף על זה הב"י דכן כתב הכל בו. וקצ"ע דהא הכל בו לא התייחס לאורחים הסועדים בבית הכנסת. ואפשר שלא היה נראה לב"י לפסוק שאדם שאינו אוכל ושותה בבית הכנסת יצא ידי חובה בהדלקה זו, ולכן נייד מלהביא את דברי הכל בו כצורתם.

ועיין ב"ח סי' תרע"ז [אות ג'] שמבואר מדבריו שהאדם הסועד באקראי אצל חברו בחנוכה, יכול מעיקר הדין להדליק שם נרות חנוכה ולצאת ידי חובה, אך אין לו לעשות כן משום שבני ביתו יחשדוהו שלא הדליק נרות.

אמנם כאמור הט"ז שם כתב שהמדליק בבית חברו אינו יוצא כל לידי חובתו שם והוי כמדליק ברחוב העיר, וגם המג"א שם ס"ק ז' נייד מדברי הב"ח הנ"ל וציין לדברי שו"ת שארית יוסף סי' ע"ג שמבואר בו שהמדליק בבית חברו אינו יוצא ידי חובתו [ומה שציין המג"א בסיום דבריו לדברי הב"ח, היינו לחידוש אחר שכתב הב"ח שם, שגם מי שאשתו מדלקת עליו בביתו מ"מ ראוי שילך לביתו להדליק בעצמו משום דמצוה בו יותר מבשלוחו].

והנה בשעה"צ סי' תרע"א ס"ק נ"ב הביא דבהגהות ר"ב פרענקיל הסתפק דאפשר דאם אורח הדליק את נרות החנוכה שמדליקים בבית הכנסת אינו צריך לחזור ולהדליק באכסניא, ולכאורה מבואר מדבריו שאדם יוצא ידי חובתו גם כשהוא מדליק שלא במקום קביעותו.

אמנם נראה שאין להביא מדבריו ראייה לחלוק על דברי הט"ז והמג"א והמשנ"ב הנ"ל, שכתבו שהמדליק בבית חברו הוי כמדליק ברחוב העיר, דהמעייין בדברי הגר"פ יראה דמיירי באופן שמדליקין על האורח

להדליק שם את הנרות אף שלן בביתו [עיין ספר דעת חזו"א פ"א אות כ', וכן הוא גם בספר ארחות רבנו ח"א דיני הדלקת נרות אות י"ח שכאשר היה הגר"ח שליט"א סועד בבית אביו בליל שבת הורה לו החזו"א להדליק את נרות השבת בברכה במקום הסעודה]. ויש להוסיף דאף לו יצוייר אדם שאינו שובת בבית בשבת, כגון הולכי דרכים השובתים בשדה וסועדים שם את סעודתם, חייבים להדליק נרות במקום בו הם שוהים וסועדים את סעודת ליל השבת.

בענין הדלקת נר חנוכה במי שסועד או נמצא אצל חברו באקראי, היו שדנו לומר שבשעת הצורך כשלא יכול לשוב לביתו בזמן ההדלקה ידליק נר חנוכה במקום בו הוא נמצא אף שאין זה ביתו אלא הוא נמצא שם רק באקראי ושוב עתיד לחזור לביתו בשעה מאוחרת יותר, וטעמם שבאופן זה שאינו יכול לחזור בשעת ההדלקה דנים אותו כאכסנאי שמדליק במקום שהייתו.

אמנם זה אינו, דשם אכסנאי אינו נקבע היכן שהאורח נמצא בשעת ההדלקה, אלא גדר אכסנאי הוא תליא במקום דירתו וכמבואר בפוסקים האחרונים שאת מימיהם אנו שותים, שהמצוה היא להדליק את הנר דוקא בביתו, או עכ"פ בבית שקבע דירתו ליום זה, ואין אדם המתארח לסעודה אחת אצל חברו רשאי להדליק שם נר חנוכה, כמבואר בדברי הט"ז סי' תרע"ז ס"ק ב' דהמדליק שם הוי כמדליק ברחוב העיר, וכ"כ שם המג"א ס"ק ז' בשם שו"ת שארית יוסף סי' ע"ג, וכן העתיק המשנ"ב שם ס"ק י"ב [והיינו בכל גווני, אף אם אינו יכול ללכת לביתו ולהדליק את נרות החנוכה שם, מ"מ לא שייך כלל להדליק במקום בו הוא אוכל או נמצא באופן אקראי].

ולפי זה גם מי ששוהה בזמן ההדלקה ליד חולה בבית חולים ואינו עתיד ללון שם, אינו יכול להדליק שם נרות חנוכה והוי ברכה לבטלה.

והנה בספר כל בו הלכות חנוכה כתב בטעם המנהג להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת שהוא כדי להוציא ידי חובה למי שאינו בקי ואינו זריז במצוה זו, ועיי"ש שכתב טעמים נוספים להדלקה בבית הכנסת. וכן הוא גם בספר ארחות חיים.

אמנם הב"י סי' תרע"א כתב דנראה דטעם המנהג להדליק בבית הכנסת הוא כטעם המנהג לעשות קידוש

^א נתברר ונכתב בלימוד עם מו"ר הגר"ש גלבר שליט"א.

^ב ואינו דומה דין נר חנוכה לדין נר שבת לענין דינים אלו, והטעם להא דגבי נר שבת מדליק בבית בו הוא סועד אף שאינו לן שם ולא קבע את דירתו בבית זה לכל השבת, הוא משום שבמצות נר שבת אין החיוב להדליק דוקא בבית בו הוא קובע את דירתו לשבת, דעיקר מצות נר שבת נועדה להאיר את מקום הסעודה משום עונג שבת וכבוד שבת, וכן הורה החזו"ן איש להגר"ח קניבסקי שליט"א שמי שאוכל בליל שבת במקום אחר צריך

בביתו, ופוטרים אותו מחובת הגוף של ההדלקה, וע"ז כתב וז"ל די"ל לכאורה דאם אורח מדליק בנרות בית הכנסת אין צריך להדליק באכסניא, דגופיה נפטר במה שמדליק בעצמו בבית הכנסת, ובביתו מדליקים עליו עכ"ל.

ומבואר בדבריו שעיקר סיבת הפטור ממצות נר חנוכה אינה מחמת ההדלקה בבית הכנסת, אלא משום שמדליקים עליו בביתו, ומש"כ הגר"ב פ"דגופיה נפטר במה שמדליק בעצמו בבית הכנסת" כוונתו למש"כ הב"ח בסי' תרע"ו [אות ג'] דגם מי שמדליקים עליו בביתו אינו פטור מברכת הרואה, משום שההדלקה בביתו אינה באה "אלא לפטור אותו מחיוב המוטל על ממונו להדליק נרות לפרסם הנס ברבים, אבל ההודאה על הנס וברכת שהחיינו הוא בחיוב על גופו ומזה לא נפטר כשמדליקים עליו", והמג"א שם ס"ק ב' הקשה על הב"ח דא"כ למה רב זירא סמך על הא שמדליקים עליו בביתו והרי עדיין צריך הוא לברך על הראיה, וכתב בהגהות הגר"ב פ"ד שם בסי' תרע"ו ליישב קושיא זו דלשיטת הב"ח "צ"ל דרב זירא פטר גופיה בראיה והיה מברך על הראיה", ומבואר שהגר"ב פ"ד נקט כדברי הב"ח דגם מי שמדליקים עליו בביתו עדיין חייב להודות על הנס בברכת שעשה נסים, וחיוב זה כינו הב"ח והגר"ב פ"ד בלשון "חיוב גופו".

ומעתה מבוארים הדברים שכתב הגר"ב פ"ד בסי' תרע"ז, דמש"כ "דגופיה נפטר במה שמדליק בבית הכנסת" הכוונה לחיוב ההודאה בברכת שעשה נסים, דכיון שבירך ברכת שעשה נסים בבית הכנסת שוב אינו צריך לברך על הראיה, ומ"ש "ובביתו מדליקין עליו" כוונתו לעיקר המצוה של נר חנוכה המוטלת על כל אדם מישראל להדליק נר חנוכה בביתו, שהיא מתקיימת על ידי שאשתו הדליקה בביתו.

[ואכתי צ"ב מה שכתב הגר"ב פ"ד שאכסניא שהדליק בבית הכנסת אינו צריך להדליק באכסניא, דאם כוונתו כדלעיל שההדלקה בבית הכנסת פוטרת אותו מברכת הרואה, מאי ס"ד שיצטרך להדליק באכסניא, והרי חסרה לו רק ברכת הרואה, והיה לו לנקוט בלשונו דאכסניא שהדליק בבית הכנסת אינו צריך לברך במקום אחר על הראיה. וצ"ל דמיירי באופן שאין לו מקום אחר לברך על הראיה, והוי ס"ד שיצטרך להדליק נרות כדי שיוכל לברך על הראיה וכשיטת הראשונים שהביא הב"ח סי' תרע"ו [אות ב'] שנקטו שמי שאינו בביתו ואינו רואה נר

חנוכה, עליו להדליק נר במקום בו הוא נמצא כדי שיוכל לברך עליו ברכת הרואה, וע"ז כתב הגר"ב פ"ד כיון שהדליק בבית הכנסת ובירך שם ברכת שעשה נסים כבר נפטר גופו מברכת הרואה. ובאופן אחר י"ל דהוי ס"ד שיצטרך האורח לכיון שלא לצאת בהדלקת אשתו כדי שיוכל להדליק באכסניא בברכה ולא תחסר לו ברכת שעשה נסים, וע"ז כתב שהדלקתו בבית הכנסת פוטרתו מברכה זו],

ונמצא שאין ללמוד מדבריו כלל שיכול אדם לקיים מצות הדלקת נר חנוכה במקום שהוא שוהה בו רק באופן עראי כגון שהוא סועד לשעה בבית חברו, וכפי שנתבאר לעיל מדברי הט"ז והמג"א והמשנ"ב.

העולה מכל הנ"ל שדברי הפוסקים ברר מיללו שאין להדליק נרות חנוכה במקום שנמצא שם באקראי, וגם מדברי הגר"ב פרענקיל אין להוכיח כלל לנידון דידן, דדבריו עוסקים במי שמדליקין עליו בביתו ואת עיקר חיובו יוצא הוא בהדלקת אשתו, וכנ"ל.